

PROF. KASIM EF. DOBRAČA

Redovan suradnik Anala od njihova pokretanja godine 1972., član Savjeta i do skora (1 VIII 1979.) aktivan službenik Gazi Husrev-begove biblioteke, hadži Kasim ef. Dobrača umro je 3. novembra 1979. godine.

Rođen je 15 IV 1910. godine u Vragolovima (Rogatica). U rodnom mjestu je pohađao mekteb i osnovnu školu, a po dolasku u Sarajevo, upisuje se u tek reformiranu Gazi Husrev-begovu medresu. Po završetku četvrtog razreda prelazi u Šeriatsku sudačku školu, koju završava školske 1927/28 godine. Iza toga odlazi u Kairo i nastavlja školovanje na El-Azharu. Diplomirao je 1935. godine. Po povratku u domovinu, bio je prvo imenovan vjeroučiteljem na građanskim školama u Sarajevu, da uskoro bude imenovan prvo na Islamskoj ženskoj vjerskoj školi (kasnije Ženska medresa), a zatim Gazi Husrev-begovoj medresi za muderisa. Školsku 1936/37. godinu Dobrača je proveo u Mostaru kao nastavnik vjeronauke na gimnaziji. U isto vrijeme je bio i vjerski odgojitelj u srednjoškolskom internatu Muslimanskog kulturnog društva „Gajret“. Od polovine 1956. godine Kasim ef. radi u Gazi Husrev-begovoj biblioteci, gdje mu je bila povjerena obrada orijentalnih rukopisa ove Biblioteke. Početkom augusta 1979. godine odlazi u mirovinu.

Kao profesor isticao se i svojom stručnom i pedagoškom spremom. U medresama je predavao nekoliko predmeta: akaid, fikh, tefsir, hadis, ahlak, historiju islama, imamet-hatabet i vaz, te arapski jezik i književnost. Sve što je predavao, radio je s vidljivim uspjehom i kod svakog ovog predmeta dolazila je do izražaja njegova stručna sprema. Njegov način života i ophođenja, i sa učenicima i sa ostalim doprinio je da bude i poštovan i uvažavan i od prijatelja i onih, koji nisu dijelili isto mišljenje, koje je imao Kasim efendija.

Bio je poznat i kao dobar vaiz-propovjednik. Vazio je u brojnim sarajevskim džamijama. Jedno vrijeme je bio postavljen i za stalnog vaiza u Begovoj džamiji. Kao istaknutog vaiza, vjerske vlasti su ga slale i u druga mjesta Bosne i Hercegovine, gdje je držao vazove i predavanja (sejjar vaiz). Neki od njegovih vazova i predavanja su i objavljeni. Držao je predavanja i na seminarima, što ih je organiziralo Udruženje ilmije BiH. Ta je predavanja održavao ne samo u Sarajevu, nego i po drugim mjestima Bosne i Hercegovine.

Po prelasku na rad u Gazi Husrev-begovu biblioteku, Kasim efendiji se ukazala prilika da se potvrdi na još jednom poslu. Pri obradi rukopisa na arapskom, turskom i perzijskom jeziku, došla je do izražaja njegova svestrana obrazovanost u svim islamskim disciplinama, kao i njegova opća naobrazba. Osim toga, tu se pokazala i

njegova poslovična savjesnost i istrajnost u ovakvoj vrsti posla. Ko je ikad radio na rukopisima, taj zna na kakve se sve poteškoće i neprilike nailazi u ovom radu, te koliko strpljenja treba dok se dešifrira pojedini rukopis i koliko vremena treba utrošiti dok se ustanovi ko je pisao kao i kome pripada koje djelo ili njegov dio! Da je Kasim ef. to sve postigao najbolji su dokaz dva štampana sveska *Kataloga arapskih, turskih i perzijskih rukopisa Gazi Husrevbegove biblioteke*. To su ne samo obrađeni rukopisi na klasičan način, kako se oni već obrađuju, nego su mnogi podaci dopunjeni a i ispravljani. Negdje su date skoro cijele studije o pojedinim pitanjima. A to sve iziskivalo je i velikog truda kao i vremena. O strpljivosti da i ne govorimo!

U prvom svesku Kataloga, koji je štampan 1963. godine, obuhvaćeno je šest disciplina (enciklopedija, Kur'an, hadis, dogmatika i apologetika, dove), a obrađeno je 795 kodeksa sa ukupno 1470 djela. Drugi svezak Kataloga izišao je iz štampe 1979. godine. Obuhvata samo islamsko pravo sa svim svojim ograncima (usuli fikh, flkh, fetve, feraiz, islamsko državno pravo i uređenje države, zakoni, postupak pred šeriatskim sudovima). Obrađeno je u njemu 1162 kodeksa sa 1702 djela. Pripremao je materijal i za treći svezak Kataloga, ali ga je smrt u tome spriječila

Uskoro po povratku iz Kaira Kasim ef. se počeo javljati člancima i raspravama u ondašnjim muslimanskim listovima i edicijama. Prvi rad je objavio početkom 1936. godine u Glasniku Vrhovnog starješinstva Islamske vjerske zajednice *Iz islamskog prava i njegove istorije*. Od tada pa do smrti objavio je oko stotinu članaka, rasprava, osvrti, ili cijelih monografija. Radeći na obradi rukopisa, uporedo s tim napisao je desetak radova iz kulturne historije Muslimana Bosne i Hercegovine. Neki od tih radova izazvali su u znanstvenim i kulturnim krugovima kod nas veliko zanimanje i pažnju. Osim u Glasniku, K. Dobrača je surađivao i u El-Hidaji, listu istoimene ilmijske organizacije, u Analima Gazi Husrev-begove biblioteke, Novom Beharu, kalendaru Gajret, povremenim edicijama El-Hidaje (El-Hidajin ilmihal za svakog muslimana i muslimanku, Islamski obiteljski život) i dr. Posljednji, za života objavljeni rad Kasim efendije je *Mushaf (porodice Čengića iz Odžaka, Foča)*, u Glasniku VIS-a, gdje je, kako je već rečeno, objavio i prvi svoj rad.

Donosimo u ovoj prilici popis svih objavljenih radova Kasim ef. Dobrače, jer je on najveći dio svoga službovanja proveo u Gazi Husrev-begovim ustanovama i bio jedan od najaktivnijih suradnika Anala. Popis je izvršen po listovima u kojim je surađivao, a unutar lista kronološki. Tako je objavio u:

Glasniku IVZ (kasnije VIS-a):

1. Iz islamskog prava i njegove istorije. - IV/1936, br. 1, str. 14-21; br. 4, str. 162-168; br. 5-6, str. 200-205; br. 7, str. 293-295; br. 8, str. 320-325; br. 9, str. 362-367; br. 10, str. 419-425.
 2. Jedan vaz (Nekoliko islamskih propisa o privatnom i društvenom životu čovjeka). - IV/1936, br. 11, str. 419-425.
 3. Ramazanski bajram. - V/1937, br. 12, str. 369-371.
 4. Kurban-bajram. - VI/1938, br. 2, str. 49-52.
 5. Gazi Husrev-begova biblioteka u Sarajevu i neki njeni važniji orijentalni rukopisi. - XXV/1961, br. 4-6, str. 144-151.
 6. Uticaj Kur'ana na širenje pismenosti, kaligrafije i ornamentike među islamskim narodima. - XXV/1962, br. 4-6, str. 120-123
 7. Mevludski vaz.- XXVII/1964, br. 10-11, str. 544-549.
- Vaz je održan u Begovoj džamiji u Sarajevu 21.VII 1964. godine i na zahtjev brojnih čitalaca Glasnika štampan i posebno na 8 stranica.

8. Besim efendija Korkut. (Kratki osvrt na život i rad). - XXXIX (1976, br. 1, str. 68-77.
9. Sjećanje na Kemal ef. Aručija. - XL/1977, br. 6, str. 686-688.
10. Muhamed efendija Fočak (Uspomena i sjećanje povodom njegove smrti). - XLI/1978, br. 4, str. 401-404.
11. Mushaf (porodice Čengića iz Odžaka, Foča). - XLI/1978, br. 5, str. 502-504.

El-Hidaji:

12. Solidarnost i uzajamno pomaganje u islamu. - 1/1936-37, br. 2, str.23-25.
13. Zekat i druge vjerske daće u islamu kao socijalne ustanove. -1/1936-37, br. 4, str. 59-62.
14. Upotreba alkohola od žena koje doje djecu. Mala polemika o islamskoj zabrani alkohola. - 1/1936-37, br. 7-8, str. 112-113.
15. Uticaj posta na zdravlje i dušu čovjeka. - 1/1936-37, br. 12, str. 181-182.
16. Nova muslimanska godina (1357). - 11/1937-38, br. 4, str. 49-50.
17. Kadijanije i Ahmedije. -11/1937-38, br. 7, str. 102-106; br. 8, str. 120-126; br. 9, str. 131-135; br. 10, str. 145-146; br. 11-12, str. 162-168.
18. Vjersko i moralno učenje islama. - III/1939-40, br. 1, str. 3-6.
19. Govor održan u Carevoj džamiji prilikom proslave El-Hidajinog Mevluda. - III/1939-40, br. 2, str. 17-19.
20. El-Hidaje u svojoj četvrtoj godini (Zapažanje i apel). - III/1939-40, br. 4-5, str. 49-51.
21. Značaj sedamnaestog dana ramazana (Obrana islama u prošlosti i sadašnjosti.). - III/1939-40, br. 6-7, str. 82-83; br. 8, str. 90-94.
22. O kurbanu. - III/1939-40, br. 9, str. 105-109.
23. Uslovi za poboljšanje naših vjersko-prosvjetnih prilika. - IV/1940-41, br. 1, str. 2-4.
24. Ramazan dolazi - Pripremite mu doličan doček. Ramazan je vijesnik duhovnog napretka, sreće i spasa. - IV/1940-41, br. 2, str. 51-54.
25. O bajramima. - IV/1940-41, br. 3, str. 65-69.
26. Karakter i smjernice El-Hidajina rada. - IV/1940-41, br. 6, str. 152-154.
27. Misli i dojmovi povodom jedne lijepe vjersko-prosvjetne manifestacije (Proslava muslimanske Nove godine u Višoj islamskoj šeriatsko-teološkoj školi). - IV/1940-41, br. 7-8, str. 186-191.
28. Ulema (Njena uloga, odgovornost i mogućnost njenog rada.) - IV/1940-41, br. 9-11, str. 224-233.
29. Pojava pogrešnog shvaćanja vjere kod nas. - V/1941-42, br. 1, str. 20-23.
30. Musliman (Značenje jednog hadisa).- V/1941-42, br. 2-3, str. 35-42.
31. Nekoliko pouka iz islamske prošlosti (Predavanje povodom Nove muslimanske godine). - V/1941-42, br. 4-5, str. 103-119.
32. Vjerovanje, rad i požrtvovnost (Nekoliko kratkih napomena). - V/1941-42, br. 6, str. 134-137.
33. Uređenje naše vjerske uprave.- V/1941-42, br. 8-10, str. 204-207.
34. Naše dužnosti i potrebe u vrijeme stradanja i žrtava. - V/1941-42, br. 11-12, str. 257-260.
35. Nekoliko ajeta i hadisa o postu. - VI/1942-43, br. 1-2, str. 3-4.
36. Bedr (sjećanje i pouka). - VI/1942-43, br. 3, str. 48-53; br. 4, str. 87-91.
37. Mevlud i vaz u Kreševu. - VI/1942-43, br. 5, str. 116-119.
38. Hrabrost Božijeg poslanika Muhameda a.s. - VI/1942-43, br. 6-8, str. 140-144

39. Mladi muslimani, VI/1942-43, br. 10-11, str. 281-288.
40. Mevlud i vaz u Fojnici (Vjersko-prosvjetne prilike tamošnjih muslimana). - VI/1942-43, br. 10-11, str. 294-297.
41. Merhum Ali Riza ef. Prohić. - VI/1942-43, br. 3, str. 63-64.
42. Svrha čovjeka na zemlji. - VII/1943-44, br. 9-10, str. 267-270.
43. Kakvoća a ne količina (Vrijednost i ispravnost, a ne mnoštvo) - VII/1943-44, br. 9-10, str. 319-321.
44. Iz života Alejhisselama i njegovih drugova ashaba (Podnošenje gladi i oskudice). - VII/1943-44, br. 9-10, str. 285-287.
45. Udruženje i zajednički rad. - VII/1943-44, br. 7-8, str. 255-257.
46. Kako čovjek može upoznati svoje mane. - VII/1943-44, br. 11-12, str. 346-349. - Prikaz.
48. Ne omalovažavaj nijedno dobro djelo. - VII/1943-44, br. 11-12, str. 383-385.
49. Muslimani ožalošćene Bosne i Hercegovine! - VIII/1944-45, br. 1, str. 2-3. - Nepotpisan. Obavijest muslimanima da je umro hadži Mehmed ef. Handžić.
50. Naš list na početku svoje osme godine. - VIII/1944-45, br. 1, str. 3-6. Članak napisan povodom Dobračina preuzimanja da uređuje list El-Hidaju.
51. Ramazanski post. - VIII/1944-45, br. 1, str. 6-10.
52. Handžić kao vjerski učenjak. - VIII/1944-45, br. 2-3, str. 53-58.
53. Rad Handžića u El-Hidaji i njegov društveni rad uopće. - VIII/1944-45, br. 2-3, str. 82-88.
54. Bajram mubarek olsun! - VIII/1944-45, br. 4-5, str. 127-128. - Nepotpisan.
55. Zajedničke dužnosti i zajednička odgovornost. - VIII/1944-45, br. 4-5, str. 141-143. - Nepotpisan.
56. Naše najteže rane. - VIII/1944-45, br. 4-5, str. 150-152.
57. Istina je najpreča. - VIII/1944-45, br. 4-5, str. 165-168. Članak je odgovor na jedan napis štampan u Novom Beharu, god. XVI. br. 19.
58. Nova muslimanska godina 1364. - VIII/1944-45, br. 6, str. 191-193. - Nepotpisan.
59. El-Hidajin vaz za Kurban-bajram 1363. godine. (Izradio Kasim Dobračapo bilješkama merhum H. M. Handžića). - VIII/1944-45, br. 6, str. 193-199.
60. H. Mehmed Handžić: Kodificiranje šeriatskog prava kod raznih pravnih škola. Zagreb, 1944. - VIII/1944-45, br. 6, str. 224-226. - Prikaz.
61. Mevlud. - VIII/1944-45, br. 7-8, str. 239-241. - Nepotpisan.
62. Mekanska i Medinska objava. - VIII/1944-45, br. 7-8, str. 241-245.
63. U povodu Mevluda. - VIII/1944-45, br. 7-8, str. 291-293.

Analima Gazi Husrev-begove biblioteke:

64. Skriptorij u Foči u XVI stoljeću. - Knjiga I, 1972., str. 67-74.
65. Tuhfetul-musallin ve zubdetul-hasiin od Abdulvehhaba Žepčevića Ilhamije. - Knjiga II-III, 1974., str. 41-69.
66. Jedno pismo (arzuhal) na arapskom jeziku poslato iz Kaniže potkraj XVII stoljeća (u kodeksu Gazi Husrevbegove biblioteke). - Knjiga II-III, 1974., str. 131-139.
67. (Kasidei Burdei Bosnevi (Kasidei Burda na „bosanskom” jeziku). - Knjiga IV, 1976., str. 9-20.
68. Vakufname u Gazi Husrev-begovoj biblioteci. - Knjiga IV, 1976., str. 41-47.
69. Mehmed Refik efendi Hadžiabdić, šejhul-islam. - Knjiga V-VI, 1978., str. 99-115.
70. Orijentalni medicinski rukopisi u Gazi Husrev-begovoj biblioteci. - Knjiga VII-VIII, 1980., str. 57-76.

71. Porijeklo i prvi oblik vjere u Boga. - Novi Behar, XI/1937-38, br. 3-4, str. 33- 36.
72. Socijalni duh šeriata. - Gajret, kalendar za 1939. godinu, str. 137-139.
73. Namaz.- El-hidajin ilmihal za svakog muslimana i muslimanku. Sarajevo, 1942., str. 31-41. - Nepotpisan.
74. Dužnosti prema djeci. - Islamski obiteljski život. Sarajevo, 1942., str. 41-51. - Nepotpisan. Članak napisan u zajednici s Mehmedom Mujezinovićem.
75. Orijentalni rukopisi s područja medicine, veterine i farmacije u Gazi Husrev-begovoj biblioteci u Sarajevu. - Zbornik radova Prvog kongresa za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije (Sarajevo, 1-3, oktobar 1970.). Beograd, 1970., str. 319-323.
76. Vjerski značaj, smisao i svrha kurbana. - Smisao i značaj kurbana. Sarajevo, 1977., str. 27-38.
- Referat podnešen na savjetovanju u Starješinstvu Islamske zajednice za BiH, održanom pred Kurban-bajram 1977. godine.
- Posebno su štampani sljedeći radovi:
1. Kadijanije i Ahmedije(Kadijanizam i Ahmedizam). Preštampano iz II god. El-Hidaje. Izdanje El-Hidaje, Sarajevo 1938. strana 70.
 2. Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa (Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu). Svezak prvi. Obradio.... Sarajevo. Starješinstvo Islamske vjerske zajednice za SR Bosnu i Hercegovinu. 1963. Strana XXXII + 607 + 15 tabela + 20.
U Katalogu je obrađeno 795 kodeksa sa 1470 djela iz enciklopedije, Kur'ana, hadisa, dogmatike, apologetike i dova.
 3. Kloni se zla. Islamsko gledanje na štetne navike. Sarajevo, Starješinstvo Islamske zajednice u SRBiH, 1974. Strana 103 + 1.
 4. Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa (Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu). Svezak drugi. Obradio.... Sarajevo. Starješinstvo Islamske zajednice za SR Bosnu i Hercegovinu. 1979. Strana XXVII + 1047 + 20 tabela.
- U drugom svesku Kataloga obrađeno je 1162 kodeksa sa 1702 dijela iz područja islamskog (šeriatskog) prava. Islamsko pravo shvaćeno je u najširem smislu tako daje obuhvaćen uvod u islamsko pravo (usuli fikh), islamsko pravo (fikh), šeriatsko- pravna rješenja (fetava), islamsko nasljedno pravo (feraid), islamsko državno pravo i uređenje države (nizamud-devle ve kavamin), zakoni (kavanin), postupak pred šeriatskim sudovima (adab-ul kadi, es-sukuk).

Mahmud Traljić